

YOKSULLUK NAFAKASINDA SÜRE SORUNUNA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ*

Evaluations and Solution Suggestions Regarding the Duration Problem in Poverty Alimony

Arş. Gör. Hüseyin BULUT**

Öz: Yoksulluk nafakası Türk Medeni Kanunu m. 175'te düzenlenmektedir. TMK'da önceki kanundan farklı olarak nafaka süresiz olarak talep edilebilir hale getirilmiştir. Böyle bir talebin mümkün olması bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu problemlerden birkaçı, aynı zamanda çalışmanın konusun da oluşturan, TMK m. 175'teki süresiz ifadesinin emredici olup olmadığı ve yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde hâkimin takdir yetkisinin olup olmadığı tartışmalarıdır. Yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilmesi halinde, nafakanın reddine karar verilmesinin ya da süresiz nafakaya hükmedilmesinin zorunlu olduğu fikri TMK m. 175'in süre bakımından emredici nitelikte olduğunun kabulünü gerektirmektedir. Fakat "süresiz olarak" ifadesinin emredici olduğu kabul edilirse yoksulluk nafakasının ilk talep edildiği sırada, sürekli olarak talep edilmesinin mümkün olmadığını da kabul edilmesi gerekir.

Hâkimin takdir yetkisinin olmadığı kabul edilirse, yoksulluk nafakası süresiz talep edildiği takdirde hâkim ya süresiz olarak nafakaya hükmetmek ya da nafaka talebini reddetmek durumundadır. Hâkimin takdir yetkisinin olduğu kabul edilirse, yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilmiş olsa bile hâkim durumun gereklerine göre nafakaya sürekli olarak karar verebileceği gibi talebi reddetmesi de mümkündür.

Türk Medeni Kanunu m. 175'in mevcut haliyle hâkime takdir yetkisi tanıdığı söylemek mümkün görünmemektedir. Fakat hem doktrinde hem de uygulamada neredeyse herkesin farklı bir anlam çıkardığı "süresiz olarak" ifadesinin hangi anlamda değerlendirilmesi gerektiğinin yorum yoluyla açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Abstract: Poverty alimony is regulated under Article 175 of the Turkish Civil Code (CC). Unlike the previous law, alimony can be claimed indefinitely under the CC. The possibility of such a request has brought along some problems. Some of these problems, which also constitute the subject matter of this study, are the discussions on whether the term "indefinite" in Article 175 of the CC is mandatory and whether the judge has discretionary power in determining the duration of the alimony. If it is necessary to refuse alimony or to award alimony indefinitely when alimony is requested indefinitely, it is necessary to accept that Article 175 of the TCC is mandatory in terms of duration. However, if it is accepted that the expression "indefinitely" is mandatory, it must also be accepted that it is not possible to request poverty alimony for a period of time when it is first requested.

If it is accepted that the judge does not have discretionary power, if the alimony is requested indefinitely, the judge must either award the alimony indefinitely or reject the alimony request. If it is accepted that the judge has discretionary power, even if the alimony is requested indefinitely, the judge may decide the alimony for a period of time or reject the request according to the requirements of the situation.

It does not seem possible to say that Article 175 of the Turkish Civil Code, in its current form, grants discretionary power to the judge. However, the meaning of the expression "indefinitely", which is interpreted differently by almost everyone in both doctrine and practice, needs to be clarified through interpretation. It is not appropriate to award poverty alimony for an indefinite period of

* Bu makale 13-15 Mayıs 2022 tarihinde Uluslararası Necmettin Erbakan Hukuk Kongresi'nde sunulan özet bildirinin genişletilmiş halidir.

** KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi, huseyinbulut091@gmail.com,

ORCID: 0000-0001-6289-9662

Makale Geliş Tarihi: 01.02.2024, Makale Kabul Tarihi: 25.03.2024

DOI : 10.57083/adaletdergisi.1484082

Yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilebilmesi ve hükümde böyle bir unsurun bulunması hem meydana getirdiği tartışmalar hem de yoksulluk nafakasının niteliği gereği uygun değildir. Modern hukuk sistemlerinde de artık kişilerin kendi geçimlerini sağlamasına yönelik düzenlemeler getirilmektedir. Modern hukuk sistemlerini takip etmek amacıyla yoksulluk nafakasının süresi bakımından bir değişiklik yapılmalıdır **Anahtar Kelimeler:** Yoksulluk Nafakası, Süresizlik Unsuru, Takdir Yetkisi, Süreli Nafaka, Süresiz Nafaka.

time and to include such an element in the judgment, both due to the controversies it creates and the nature of poverty alimony. In modern legal systems, regulations are now being introduced for individuals to provide for their own livelihood. In order to follow modern legal systems, an amendment should be made in terms of the duration of poverty alimony.

Keywords: Poverty alimony, indefiniteness element, judicial discretion, temporary alimony, indefinite alimony.

GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu'nda nafakaya ilişkin olarak genel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu anlamda nafaka veya nafakalar gibi bir başlık altında kanunda bir sınıflandırma mevcut değildir. Hukukumuzda nafakalar ilgili yerlerde müstakilen düzenlenmektedir. Örneğin tedbir nafakası ve yoksulluk nafakası boşanma bölümünde; tedbir nafakası ayrıca evliliğin genel hükümleri bölümünde; yardım nafakası aile bölümünde düzenlenmektedir. Yoksulluk nafakası Türk Medeni Kanunu m. 175'te düzenlenmektedir. Madde 175'te kanun koyucu yoksulluk nafakası talep edilebilmesi için birtakım şartlar öngörmektedir.

Yoksulluk nafakasının düzenlendiği TMK m. 175'te, süreye ilişkin olarak "*süresiz*" ifadesi yer almaktadır. Bu ifadenin getirilmesinden önce yoksulluk nafakasının süresine ilişkin tartışmalar söz konusuydu. Yoksulluk nafakasının 743 sayılı kanunun 1988 değişikliğinden önceki hali gereği bir yıl süreyle talep edilebiliyor olması eleştirilere konu olmaktaydı. 1988 tarihinde yapılan değişiklikten sonra süresiz ifadesinin getirilmesi de tartışmaları sona erdirmemiştir. Bu kez de yoksulluk nafakasının süresiz olmasının uygun olmadığı ve bu süresiz ifadesinden ne anlaşılması gerektiği, gerekçesiyle eleştiriler yapılmıştır.

Çalışmada yoksulluk nafakasının süresine ilişkin tarihsel gelişim, diğer hukuk sistemlerinde yoksulluk nafakasının süresi, Türk Hukukunda yoksulluk nafakasının süresi ve '*süresizlik*' unsuru, yoksulluk nafakasında hakimnin takdir yetkisinin bulunup bulunmadığı konuları değerlendirilmiştir. Sonuç olarak ise yoksulluk nafakasında süre konusundaki sorunlara çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır.

I- YOKSULLUK NAFKASINDA SÜRE UNSURUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nden önce medeni hukuka ilişkin uyuşmazlıklar Mecelle ile çözülmeye çalışılmaktaydı. Mecelle'nin büyük bir kısmını borç ilişkileri, usul hukuku ve eşya hukukunun bir kısmı ile ilgili hükümler oluşturmaktaydı.¹ Aile hukukuna, eşya hukukunun büyük bir

¹ Gonca Gülfem Bozdağ, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 21; Mustafa Dural/ Suat Sarı, Türk Özel Hukuku Cilt I

kısmına ve miras hukukuna ilişkin hükümler Mecelle'nin kapsamının dışındaydı.² Bu sebeple 1917 tarihinde Hukuk-ı Aile Kararnamesi Mecelle'deki aile hukuku hükümlerinin eksikliğinin giderilmesi amacıyla geçici kanun olarak çıkarılmış fakat kanunlaşması mümkün olmamıştır.³

Hukuk-ı Aile Kararnamesi dahi tam bir aile kanunu niteliği taşımamaktaydı. Nitekim nesebe, mal rejimlerine, nafakaya, vesayete ilişkin hükümler bulunmamaktaydı. Bu çerçevede nafakaya ilişkin meselelerin çözümü adına Kitâbü'n Nafakat isimli kanun taslağı şeyhülislamlık tarafından hazırlanmış fakat bunun da kanunlaşması mümkün olmamıştır.⁴ Nihayet 1926 tarihinde nafakaya ilişkin hükümleri de barındıran 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi yürürlüğe girmiştir.

A- 743 SAYILI TÜRK KANUNU MEDENİSİ'NDE YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ

Yoksulluk nafakası 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 144'ün ilk halinde '*nafaka*' başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre "*Kabahatsiz olan karı yahut koca boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir.*"

743 sayılı Kanun'da yoksulluk nafakasının süresi bir yıl ile sınırlandırılmıştır. Buna göre en fazla bir yıl için nafakaya hükmedilebilmektedir⁵. Mevaz İsviçre Medeni Kanununda 2000 yılında yapılan değişiklikten önce yoksulluk nafakası için süre öngörmemiştir.^{6 7}

Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, 14. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019, s. 25.

² Dural/ Sarı, s. 25.

³ Hüseyin Hatemi, Aile Hukuku, 8. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.s. 3; "Komisyon tarafından hazırlanan tasarı, muhtemelen büyük tartışmalara yol açacağı ve kanunlaşması engelleneceği için Meclis-i Meb'ûsan'a sevkedilmemiş, 1876 tarihli Kânûn-ı Esâsî'nin 36. maddesine dayanılarak geçici kanun olarak çıkarılmıştır. Daha sonra meclise getirilen karnâme oldukça tartışmalı geçen bir görüşmeden sonra incelenmek üzere Adliye Encümeni'ne havale edilmiştir (Meclis-i Meb'ûsan Zabıt Cerîdesi, I/4-3 [1333], s. 26 vd.). Ancak karnâmenin bir buçuk yıl sonra yürürlükten kaldırılmasına kadar geçen sürede bu encümenin konuyla ilgili herhangi bir faaliyeti bilinmemektedir.", <https://islamansiklopedisi.org.tr/hukuk-i-aile-kararnamesi>, (s.e.t. 10.05.2022).

⁴ <https://islamansiklopedisi.org.tr/hukuk-i-aile-kararnamesi>, (s.e.t. 10.05.2022).

⁵ Bilge Öztan, Aile Hukuku, 2. Baskı, Çağ Matbaası, Ankara, 1983, s. 283.

⁶ Turgut Akıntürk, Aile Hukuku, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s. 237; Esat Arsebük, Medeni Hukuk Cilt II, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1940, s. 794; Kemal Oğuzman/ Mustafa Dural, Aile Hukuku, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 147; Philipp Stehlin, Das Personen- und Familienrecht des ZGB von 1912: Eine inhaltliche Untersuchung der Gesetzeskommentare des August Egger (1875–1954), Inauguraldissertation der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Bern, Bern, 2018.s. 188; Tekinay, s. 248.

⁷ "Boşanma sonucunda kusursuz eş kendini büyük ihtiyaç içinde bulursa, diğer eş boşanmadan sorumlu olmasa bile maddi durumuna göre nafakasına katkıda

Fakat 743 sayılı Kanun yapılırken hükme süre unsuru eklenmiştir. Bir yıllık süre sınırının eleştirilmesinin sebeplerinden biri de mehaz İsviçre Kanununda süre sınırı bulunmamasına rağmen 743 sayılı kanunda bu sınırın getirilmiş olmasıdır.⁸ Yoksulluk nafakasına bir yıl için karar verilebilmesi emredici bir hüküm olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda nafaka bir yıldan daha az olamayacağı gibi daha fazla olmasının da mümkün olmadığı ifade edilmektedir.⁹ Yoksulluk nafakasının bir yıllık süre ile sınırlandırılması öğretide eleştiri konusu olmuştur.¹⁰ Bir yıllık sınırlamanın bulunması sebebiyle hükmün uygulanmasını zorlaştıracığı ifade edilmektedir. Ayrıca bir yıllık süre için hükmedilen yoksulluk nafakasının amacını yerine getiremeyeceği, eşlerin boşanma sonrasında kalacağı zor durumdan onları kurtarmayacağı, yardım amacını yerine getiremeyeceği konular gündeme getirilmiştir.

B- 743 SAYILI TÜRK KANUNU MEDENİSİ'NDE 1988 TARİHİNDE 3444 SAYILI KANUN'LA YAPILAN DEĞİŞİKLİK SONRASI DÖNEMDE YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi nafakaya ilişkin 144'üncü maddesi 4.5.1988 tarihli 3444 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesi ile değiştirilmiştir. Buna göre hükmün yeni hali:

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.” şeklindedir.

Süre bakımından 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi bir yıllık sınır öngörmüşken, yapılan değişiklik sonrasında süre sınırı kaldırılmıştır. Üstelik süre sınırı kaldırılmakla kalmayıp hükme “*süresiz*” ibaresi de eklenmiştir. Bu değişiklikten sonra yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilebileceği ifade edilmektedir.¹¹ Fakat yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesinin bir imkân mı yoksa zorunluluk mu olduğu meselesi gündeme gelmiştir.¹²

bulunmak zorunda kalabilir.” “Gerät ein schuldloser Ehegatte durch die Scheidung in grosse Bedürftigkeit, so kann der andere Ehegatte, auch wenn er an der Scheidung nicht schuld ist, zu einem seinen Vermögensverhältnissen entsprechende Beitrag an dessen Unterhalt verpflichtet werden.”

⁸ Akıntürk, s. 239.

⁹ Öztan, s. 298.

¹⁰ Azra Arkan Serim, “Yoksulluk Nafakası”, C. 65, S. 1, 2007, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s.294; Haluk Bozovalı, Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, 1. Baskı, Kazancı Matbaacılık, İstanbul, 1990, s. 72; Selahattin Sulhi Tekinay, Türk Aile Hukuku, 3. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1978, s. 248; Öztan, s. 297.

¹¹ Bozovalı, s. 72.

¹² Bozovalı, s. 72.

C- 4721 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUN'DA YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yoksulluk nafkasına ilişkin getirdiği düzenleme 3444 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonraki düzenleme ile oldukça büyük bir benzerlik göstermektedir. TMK m. 175'e göre *"Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir."*

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz."

743 S. Kanun'un son halinden farklı olarak kadından yoksulluk nafakası talep edilebilmesi için getirilen, kadının refah halinde olması şartı kaldırılmıştır. Bunun sebebi erkeğin ve kadının nafaka talep ederken aralarında böyle bir fark oluşturulmasının kadın erkek eşitliği ilkesine ters düşmesidir.¹³ Süre bakımından bir değişiklik yapılmamıştır. Türk Medeni Kanunu uyarınca süresiz olarak yoksulluk nafakası talep etmek mümkündür.

II- DİĞER HUKUK SİSTEMLERİNDE YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ

A- İSLAM HUKUKU'NDA NAFKANIN SÜRESİ

İslâm Hukuku'nda süresiz veya uzun süreli nafaka bulunmamaktadır. Ayrım olmaksızın boşanan kadının eski eşi olan erkek üzerindeki hakları konusunda Bakara suresi 241. ayette şöyle denilmektedir: *"Boşanmış kadınlara faydalanacakları uygun bir şeyler verilmesi, Allah'ın rızasını gözetenerin borcudur."* Ayet şu şekilde tefsir edilmektedir: *"Zifaf yapılmadan boşanmış kadınlara nikâh akdi yapılırken mehir belirlenmemişse bunun yerine geçecek bir şeyin verilmesi 236. âyette emredilmişti ve bu emri birçok müctehid bağlayıcı (vücüb için) olan bir emir olarak yorumlamışlardı. Burada bütün boşanan kadınlara, takvâ sahibi (Allah'ın rızasını gözetken, azabından sakınan) kocaların, gönül alıcı bir şeyler vermesinin borç olduğu ifade buyurulmuştur. 236. âyette geçen borcun bağlayıcı olmayan, iyilik severlerin yapacağı bir vicdan borcu olduğunu düşünen müctehidler buradaki borcu da öyle anlamış ve bunu, kısa veya uzun bir müddet hayatı paylaştığı kadına onu boşayan kocası tarafından bir şeyler verilerek gönülünü almasının, iyi duygularla ayrılmayı sağlamasının güzel olacağı gerekçesine bağlamışlardır. Bunu mehir dışında ödenmesi gerekli bir boşama tazminatı olarak anlayanlar da vardır."*¹⁴

¹³ Bkz. Maddenin gerekçesi "Yürürlükteki Kanunun 144 üncü maddesini karşılamaktadır. Maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi yürürlükteki maddeden sadeleştirilmek suretiyle alınmıştır. Yürürlükteki maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesindeki "Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hâli refahta bulunması gerekir." hükmü kadın - erkek eşitliği ilkesine ters düştüğü için çıkarılmıştır. Maddenin ikinci fıkrası aynen yürürlükteki Kanundan alınmıştır.", www.lexpera.com.tr, (s.e.t. 15.04.2024).

¹⁴ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/248/241-ayet-tefsiri>, (s.e.t. 14.06.2022).

Ayette ifade edildiğine göre erkeğin, iddet nafakası dışında, boşanmış olduğu kadına zorunlu olarak bir yardım etme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Nitekim ayette zikredilen “Allah’ın rızasını gözetenlerin” ifadesi erkeğin yapacağı yardımın, gönüllülük esasına dayandığına işaret etmektedir.¹⁵

Evliliğin erkek tarafından, fesih ya da boşanma yollarından hangisiyle olursa olsun, sona erdirildiği durumda iddet süresi sona erinceye dek kadının nafaka talep etme hakkı bulunmaktadır; meğerki kadının kusuru bulunsun.¹⁶ Kadının kusuru iddet nafakası talep etmesine engel oluşturmaktadır. Erkeğin kusuruyla gerçekleşen sona erme durumunda kadının nafaka hakkı söz konusudur. Erkeğin kusurlu olmadığı durumda kadın da kusurlu değilse yine kadının iddet nafakası talep etme hakkı bulunmaktadır.¹⁷ Kadının boşanmayı gerçekleştirmesi halinde de kadın kusurlu olmadığı takdirde yine iddet nafakası talep etmesi mümkündür.¹⁸

B- İSVİÇRE HUKUKU'NDA NAFAKANIN SÜRESİ

Türk Medeni Kanunu’nda “Yoksulluk nafakası” başlığı altında düzenlenen nafaka türü, İsviçre Medeni Kanunu’nun (Schweizerisches Zivilgesetzbuch- ZGB) 125’inci maddesinde “*Nachehelicher Unterhalt*” yani “Boşanma sonrası katkı” başlığı altında düzenlenmiştir. Hükmün ilk fıkrasında eşlerden birinin kendi geçimini sağlaması makul olarak kendisinden beklenemiyorsa diğer eşin ona uygun bir katkıda bulunması gerektiği ifade edilmektedir. İsviçre Medeni Hukukuna hâkim olan ilke herkesin kendi sorumluluğunu üstlenmesi ve kendi hayatını idame ettirme becerisine sahip olmasıdır.¹⁹ Bu sebeple İsviçre Medeni Kanunu’nda yoksulluk nafakası talep edilebilmesi, ancak taraflardan birinin geçimini sağlayacak imkanlara sahip olması halinde mümkündür. Türk Medeni Kanunu’nda ise tarafların yoksulluk nafakası talep edebilmesi esas olarak yoksulluk şartına bağlanmıştır. Bu bakımdan İsviçre Medeni Kanunundaki yoksulluk nafakası şartları Türk Medeni Kanunu düzenlemesine göre daha isabetlidir. Çünkü boşanma sonrasında hükmedilen bu nafakaya ilişkin düzenlemede yoksulluk gibi muğlak bir kavrama yer verilmesi, süresizlik unsurundaki karmaşayla birlikte uygulamada oldukça büyük bir problem ortaya çıkarmaktadır.

Clean break ilkesi²⁰ ve evlilik sonrası dayanışma ilkesi İsviçre Medeni Kanunu’nda nafakaya ilişkin düzenlemelere yön veren önemli ilkelerdir. Clean break ilkesi boşanmadan sonra tarafların birbirleriyle sosyal olarak bir bağlarının kalmamasını, birbirlerini görmek zorunda kalmamalarını,

¹⁵ Hamdi Döndüren, Aile İlmihali, Erkam Yayınları, İstanbul 2020, s. 488.

¹⁶ Döndüren, s. 488.

¹⁷ Döndüren, s. 489.

¹⁸ Hüsameddin Vanhoğlu/ Fatih Kalender/ Abdullah Hiçdönmez/ Emin AliYüksel, Fıkhî Meseleler Cilt 1, Yasin Yayınevi, İstanbul 2015, s. 364.

¹⁹ Andrea Buchler/ Sandro Clausen, “Die Eigenversorgungskapazität im Recht des nahehelichen Unterhalts: Theorie und Rechtsprechung”, S. 1, 2015, FamPra.ch, s. 3.

²⁰ Clean break ilkesi, temiz ayrılma, sorunsuz ayrılma gibi anlamlara gelmektedir.

herhangi bir şekilde iletişime geçmek zorunda kalmamalarını amaçlayan bir ilkedir.²¹ Bundan maksat eski eşlerin birbirleriyle görüşmelerini engellemek değil, sorunlu boşanmalarda tarafların birbirleriyle daha az iletişim kurarak olası sorunların önüne geçmek, muhtemel travmaları tetiklememektir. Clean break ilkesinin taraflara yüklediği sorumluluk herkesin boşanmadan sonra herkesin kendi geçimini sağlamasıdır. Bu ilke geçimini sağlayacak beceriye sahip olmayan tarafın, bu beceriyi edininceye kadar nafaka talep edebilmesi bağlamında kişinin kendi kendine geçinebilmesini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Yani bu ilke sayesinde yoksulluk nafakası tam olarak amaçlandığı üzere, belli bir sosyal ilişki içinde bulunmuş olan kişilerin, bir anlamda vefa göstergesi olarak birbirlerine yardım etmesini tesis etme niteliğine haiz olmuş olmaktadır. Evlilik sonrası dayanışma ilkesi ise İsviçre Hukuku'nda 2000 yılı revizyonu öncesinde, Türk Hukuku'nda ise 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda hâkim olan bir ilkedir. İsviçre hukukunda 2000 yılında yapılan revizyonla birlikte evlilik sonrası dayanışma ilkesi etkisini kaybederken clean break ilkesi ön plana çıkmıştır.²²

Evlilik sonrası dayanışma ilkesi, evlilik birliğinin taraflara yüklediği yükümlülükleri kısmen de olsa, evlilik birliği sona erdikten sonra da devam ettiren bir ilkedir.²³ Boşanma sonrasında taraflardan birinin talep edeceği yoksulluk nafakası esas olarak evlilik sonrası dayanışma ilkesine dayanmaktadır. Tabi bu ilkeye göre dahi nafakaya hak kazanabilmek için, talep eden tarafın geçimini sağlama konusunda gereken çabayı sarf etmiş olması ve buna rağmen geçinememiş olması gerekir. Clean break ilkesi ve evlilik sonrası dayanışma ilkesi bir bütün oluşturarak nafaka hukukunun iki yüzünü temsil etmektedirler. Bu çerçevede clean break ilkesinin, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin sınırını oluşturduğu söylenebilir.²⁴

İsviçre Medeni Hukuku'nda 2000 yılında yapılan revizyon ile süresiz nafaka talep etme imkânı ortadan kaldırılmıştır. Halihazırda İsviçre Medeni Hukuku'nda yoksulluk nafakası sürelidir.²⁵ Bununla birlikte nafakaya hükmedilirken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlar İsviçre Medeni Kanunu'nun 125/2. paragrafında nafakanın süresinin belirlenmesi için örnek olarak sayılmaktadır. İlk olarak bir nafakaya karar verilirken verilmeyeceği, verilecekse bunun miktarı ve süresi tespit edilirken sayılan ölçütlere dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Hükme göre nafaka belirlenirken, evlilik sırasında eşlerin görev dağılımının dikkate

²¹ Arzu Ahsen Medar, "Yargı Kararları Işığında Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ağustos, 2018, s. 41; Gediz Kocabaş, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler", C. 19, S. 1, 2013, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, s. 364.

²² Medar, s. 41.

²³ Büşra Odabaşı, "Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu", C. 94, S. 2, İstanbul Barosu Dergisi, s. 53; Medar, s. 55.

²⁴ Medar, s. 45.

²⁵ Duri Bonn, "Nachehelicher Unterhalt des Ehegatten und der Kinder Sicherung der Unterhaltsbeiträge", <http://www.duribonin.ch/gewusst-wie/>, N. 15, s. 3.

alınması gerekmektedir. Bu ölçüt özellikle evlilik birliğine maddi bir katkı sunmayan taraf, örneğin ev hanımları, için önemlidir. Evliliğin süresi de önemli bir ölçüttür. Zira iki ay evli kalmış kişilerin boşanmadan sonra yeni hayat düzeni kurmakta yaşayacağı zorluk ve onlar için gereken destek, yirmi yıl evli kalmış kişilerin boşandıktan sonra yaşayacağı zorluktan daha az olacağı söylenebilir. Evlilik sırasındaki hayat standardı da ölçütler arasındadır. Buna göre hâkim tarafların evlilik sırasındaki hayat standartlarını göz önünde bulundurmalıdır. Eşlerin yaşı ve sağlığı nafakaya hükmedilmesi ve koşullarının belirlenmesinde önemlidir. Zira gençlerin boşanmadan sonraki hayata uyum sağlaması ve zorlukların üstesinden gelmesi kuşkusuz daha yaşlı kişilere kıyasla daha kolay olmaktadır. Eşlerin gelirleri ve malvarlıkları ayrıca emeklilik, sigorta gelirleri gibi gelirler de nafakanın tespitinde önemlidir. Bunlar da kişinin yoksulluğa düşüp düşmediği, düşüyse bunun büyüklüğü konusunda hâkime yol gösterecek olan verilerdir. Boşanmadan sonra çocuklara bakan tarafın bu durumunun da göz önünde bulundurulması gerekir. Zira her ne kadar çocuklar için ayrıca nafaka bağlanmış olsa da görünmeyen, verilere yansıtılmayan masraflar için de destek olunması gerekmektedir. Son olarak eşlerin mesleki durumları ve istihdam olanakları da göz önünde bulundurulmalıdır. Boşandıktan sonra nafakaya hükmedilmesi, hükmedildiği takdirde de bunun koşullarının belirlenmesi, çalışabilme imkânı kısıtlı olan taraf açısından önem arz etmektedir.

Nafakaya karar verilmesi ve koşullarının belirlenmesi için örnek niteliğinde ihdas edilen bu ölçütler genel itibariyle yerindedir. Özellikle tarafların evlilik süresinin, yaşlarının, sağlık durumlarının, mesleki durumlarının göz önünde bulundurulması önemlidir. Fakat kanaatimizce tarafların evlilik birliği esnasında sahip oldukları hayat standardı değerlendirilirken dikkat edilmesi gerekir. Zira bu hususta dikkat edilmemesi halinde çok yüksek nafaka miktarlarına ortaya çıkması ve yoksulluk nafakasının amacından sapması söz konusu olabilir.

İsviçre Medeni Hukuku'nda yapılan değişikliğin temelinde clean break ilkesinin etkisi vardır. Çünkü nafakanın süresiz olması, boşanma sonrasında herkesin kendi geçimini sağlamasını amaçlayan kanun koyucuların amacıyla çelişen bir durum ortaya çıkarmaktadır.

C- ALMAN HUKUKU'NDA NAFAKANIN SÜRESİ

Alman Medeni Kanunu'nda (Bürgerliches Gesetzbuch- BGB) yoksulluk nafakasına ilişkin hükümler 1569 ve devamındaki maddelerde düzenlenmiştir. Fakat yoksulluk nafakasına ilişkin genel bir düzenleme yoktur.²⁶ “*Ilke*” başlıklı 1569'uncu maddenin ilk cümlesinde boşanmadan sonra her eşin kendi nafakasını sağlamakla yükümlü olduğu ifade edilmektedir. Bu husus belirtilerek herkesin kendi geçimini sağlamasının esas olduğu ortaya konulmaktadır.

²⁶ Mesut Öcal, Yoksulluk Nafakasının Süresi, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 107; Wilfred Schlüter, BGB-Familienrecht, C.F. Müller, B. 14, Münster, 2012, s. 141; Kocabaş, s. 359.

İsviçre medeni hukukunda olduğu gibi Alman medeni hukukunda da tarafların boşanmadan sonra kendi geçimlerini sağlayabilmesi amaçlanmaktadır. Alman medeni hukukunda nafaka talep edebilme hakkı ancak gerekli hallerde mümkün olabilmektedir; burada da asıl olan tarafların kendi geçimlerini sağlayabilmeleridir.²⁷

Alman Medeni Kanunu m. 1569'da boşandıktan sonra tarafların kendi geçimlerini sağlamaları gerektiği bununla birlikte taraflardan birinin geçimini sağlama imkânı bulunmadığı takdirde nafaka talep hakkı olduğu belirtilmiş ve talep hakkı belirli şartlara bağlanmıştır. Çünkü burada da kişilerin kendi geçimlerine ilişkin sorumluluklarını üstlenmelerine yönelik olan ilke mutlak anlamda uygulanmamakta taraflar arasında evliliklerine dayalı sosyal bir ilişkinin bulunduğuna işaret edilmektedir.²⁸

Alman Medeni Kanunu m. 1569'da ifade edilen husus, Alman medeni hukukunda etkili olan “*kişisel sorumluluk ilkesi*”nin bir görünümüdür. Kişisel sorumluluk ilkesi İsviçre Medeni Hukuku'nda hâkim olan clean break ilkesi ile benzerlik göstermektedir. Kişisel sorumluluk ilkesi, 2008 yılındaki reformdan sonra Alman Medeni Hukuku'nda etkili hale gelmiştir.²⁹

Yoksulluk nafakasının süresi bağlamında hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır. Hâkim yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğini düşünürse Hâkim süresiz veya süreli olarak nafakaya hükmedebilmektedir. Kişisel sorumluluk ilkesinin güçlenmesi ve evlilik sonrası dayanışma ilkesinin etkisini kaybetmesiyle birlikte artık süresiz nafaka Alman Hukukunda neredeyse istisna halini almıştır.

III- TÜRK HUKUKUNDA YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ

A- GENEL OLARAK

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu m. 175'e göre “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*” Bu hükümde yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilebileceği ifade edilmektedir. Fakat bu durumda süreli olarak nafaka talep edilip edilemeyeceği veya süresiz nafaka talep edilen durumda hâkimin süreli olarak nafakaya hükmedip hükmedemeyeceğine ilişkin bir belirsizlik ortaya çıkmaktadır.

²⁷ Emrah Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, C. 5, S. 2, 2018, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 257; Rolf Schmidt, Familienrecht, Verlag Rolf Schmidt, B. 1, Bremen, 2012, s. 100; Mustafa Şahin, “Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175-ZGB m. 125)”, C. 21, S. 3, 2017, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 90, 91; Kürşat Yağcı, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu”, C. 76, S. 1, 2018, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s. 329; Kocabaş, s. 362; Öcal, s. 110.

²⁸ Schmidt, s. 100.

²⁹ Kocabaş, s. 361; Öcal, s. 109; Schmidt, s. 100; Yağcı, s. 329.

Yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili olarak nafakanın gerçekten süresiz olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Kanaatimizce “*Yoksulluk nafakası süresizdir*” ifadesiyle, “*yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilebilir*” ifadesi birbirine her ne kadar benziyor görünse de arada fark bulunmaktadır. İlk ifade hâkimi muhatap almakta, ikinci ifade ise tarafları muhatap almaktadır. Ayrıca yoksulluk nafakasının süresiz olduğunun kabulü nafakanın süresiz olması bakımından bir emrediciliği kabul etmek anlamına gelmektedir. Aksi takdirde yoksulluk nafakası süresizdir, demenin pratik bir anlamı kalmamaktadır.

Öğretide bir görüşe göre yoksulluk nafakası süresizdir.³⁰ Buna göre yoksulluk nafakası TMK m. 176’da ifade edilen sona erme halleri dışında ölüncüye dek devam etmektedir.³¹ Diğer bir görüşe göreyse yoksulluk nafakası düzenlemesindeki “*süresiz olarak*” ifadesi nafakanın süre sınırı olmaksızın talep edilebilmesine dair bir imkân tanımaktadır.³² Bu durumda yoksulluk nafakasının kural olarak süresiz şekilde talep edilebileceği fakat süreli olarak da yoksulluk nafakası talep edilmesinin mümkün olduğu ifade edilmektedir.³³

Yoksulluk nafakası alabilmek için bunun boşanma davası esnasında veya daha sonra açılacak bir dava ile talep edilmesi gerekmektedir.³⁴ Tarafların yoksulluk nafakasına ilişkin herhangi bir talebi bulunmaksızın hâkimin re’sen yoksulluk nafakasına hükmetmesi söz konusu değildir.³⁵

³⁰ Mine Uzun, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Vedat Kitapçılık, 1. Baskı, İstanbul, 2013, s. 100; Remzi Demir, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 147, 2020, s. 239; Mustafa Dural/ Tufan Ögüz/ Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 15. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s. 158; Yaren Didem Özşenol, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sınırlaması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2021, s. 160; Hatemi, s. 134; Gençcan, s. 528.

³¹ “MK 175’e göre, yoksulluk nafakası süresizdir. Bir başka deyişle taraflardan birinin ölümüne kadar devam eder.”, Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 158.

³² Ahmet Cemal Ruhi, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 46; Merve Bilge Akbulut, “Türk Medeni Kanunu Kapsamında Yoksulluk Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Antalya, 2021, s. 53; Mehmet Hamzaçebi, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. (3-4), 2002, s. 35; Nagihan Kartal, “Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2019, s. 80; Ömer Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 54, S. 1, 2005, s. 145-146; Kulaklı, s. 254; Yağcı, s. 338.

³³ Öcal, s. 130, 131.

³⁴ Mehmet Akif Tutumlu, Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku Cilt 2, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 1290; Ruhi, s. 46.

³⁵ Yargıtay 2. HD, E: 2019/95, K: 2019/4374, T: 10.04.2019, “Hâkim, tarafların talep sonuçları ile bağlıdır. Ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m. 26). Davacı-karşı davalı kadının usulüne uygun olarak yasal süresi içerisinde ileri

B- YOKSULLUK NAFKASININ SÜRELİ OLARAK TALEP EDİLMESİ

Yoksulluk nafakasının süreli olarak talep edilebileceği öğretide kabul edilmektedir.³⁶ TMK m. 175'in düzenlenme şekline göre taraflardan biri boşanma sebebiyle yoksulluğa düştüğü ve daha fazla kusurlu olmadığı takdirde, geçimi için diğer taraftan bir miktar nafakayı süresiz olarak talep etme imkanına sahiptir. Burada süresiz olarak nafaka istenebileceği açıkça düzenlenmektedir. Hükmün lafzına göre yoksulluk nafakasının süreli olarak istenmesi mümkün değildir. Kanaatimizce nafakanın süreli olarak talep edilebilmesini Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 26'ya dayandırmak mümkündür. Nitekim Tutumlu da *"Ancak bu yasal imkana rağmen, alacaklı dilerse, yoksulluk nafakasının belli bir süre ile sınırlı olarak verilmesini de talep edebilir. Böyle bir talep kuşkusuz geçerlidir ve hâkimi bağlar (1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu -HUMK- m. 74)."*³⁷ diyerek bu durumun gerekçesi olarak, HMK m. 26'nın HUMK'taki karşılığı olan hükme atıf yapmaktadır.

Yoksulluk nafakasının süreli olarak talep edilmesi durumunda hâkim bu taleple bağlıdır.³⁸ Zira HMK m. 26'ya göre *"(1) Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir. (2) Hâkimin, tarafların talebiyle bağlı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır."* Yargıtay 2. HD., 2008/14788 E., 2009/19943 K., 17.11.2009 T. Kararında ifade edildiği üzere, yoksulluk nafakasının süreli olarak talep edilmesi halinde hâkim bu süreyle bağlıdır.³⁹

sürülmüş yoksulluk nafakası (TMK m. 175) talebi bulunmamaktadır. O halde mahkemece, talep olmaksızın davacı-karşı davalı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.", (s.e.t. 11.05.2022).

³⁶ Hüseyin Bulut, Yoksulluk Nafakasının Kusur, Süre ve Yoksulluk Kavramları Işığında Değerlendirilmesi, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 109; Ezgi Gelmez, "Boşanmanın Mali Sonuçları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2019, s. 115; Ömer Uğur Gençcan, Nafaka Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 528; Emine Serin Of, "Boşanmanın Mali Sonuçları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Konya, 2008, s. 88; Abdülkerim Yıldırım, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", C. 14, S. 157, 2016, Legal Hukuk Dergisi, s. 77; Bozdağ, s. 79; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 158; Öcal, s. 130, 131; Kartal, s. 78; Özşenol, s. 117; Ruhi, s. 46; Tutumlu, s. 1312; Yağcı, s. 326.

³⁷ Tutumlu, s. 1312.

³⁸ Ebru Baran Celep, "Boşanma Davasının Sonuçları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Bilim Dalı, İstanbul, 2015, s. 107; Dural/ Ögüz Gümüş, s. 158; Gelmez, s. 116; Ruhi, s. 46; Yıldırım, s. 77-78.

³⁹ Yargıtay 2. HD, E: 2008/14788, K: 2009/19943, T: 17.11.2009, "Davacı dava dilekçesinde, dava bittikten sonra bir yıl süreyle yoksulluk nafakası talebinde bulunmuş olduğu halde süreyle sınırlı ve geçerli olmak üzere yoksulluk nafakasına hükmetmek gerekirken istek dışına çıkılarak bu süreyle bağlı kalınmaksızın nafaka taktiri usul ve yasaya aykırı ise de; bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden hükmün bu yönden düzeltilerek onanması

Fakat karardaki “*bu süreyle sınırlı ve geçerli olmak üzere*” ifadesi açık değildir. Zira buradan hâkimin talep edilen süreyle bağlı olduğu ve yalnızca bu sürede nafakaya hükmedebileceğinin mi yoksa hâkimin bu süreden fazlasına karar vermesinin mümkün olmadığını mı anlaşılması gerektiği belli değildir. Fakat kanaatimizce kararda yalnızca belirtilen süre kadar nafakaya hükmedilebileceği, daha fazla veya daha az hükmedilmesinin mümkün olmadığı söylenmek istenmektedir. HMK m. 26 kapsamında bakıldığı zaman süreli olarak talep edilen yoksulluk nafakasına daha fazla veya süresiz olarak nafakaya hükmetmenin mümkün olmamasının yerinde olması fakat kararın aksine bu süreden daha azına hükmedilebilmesinin ise mümkün olması daha isabetlidir.

Gençcan’a göre “*Yoksulluk nafakası istemi süreye bağlı olarak yapılmışsa hâkim istenilen süre kadar geçerli olmak üzere yoksulluk nafakasına hükmetmek zorundadır.*”⁴⁰ Bu ifadeden anlaşılan yoksulluk nafakası süreli olarak talep edilmişse ancak o süre kadar nafakaya hükmedilebileceğidir. Kanaatimizce HMK m. 26 gereği, yoksulluk nafakasının süreli olarak talep edilmesi durumunda, talep edilenden daha az bir süre nafakaya hükmedilmesi de mümkün olmalıdır. Zira mevcut düzenleme karşısında, yoksulluk nafakasının süreli olarak talep edilebileceğini kabul etmek, süreli olarak talep edilen yoksulluk nafakasında hâkimin daha az süreyle nafakaya hükmedebileceğinin de kabul edilmesini gerektirir. Zira HMK m. 26/1’in ikinci cümlesinde hâkimin duruma göre talep sonucundan daha azına karar verebileceği ifade edilmektedir. Sonuç itibariyle yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle talep edilmesi durumunda daha az süreyle nafakaya karar verilebileceği ve süresiz olarak yoksulluk nafakası talep edilmesi durumunda da daha azına yani belirli bir süreyle karar verilebileceğinin kabul edilmesi gerekmektedir.

C- YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİZ OLARAK TALEP EDİLMESİ

1- Genel Olarak

Yoksulluk nafakası süresizliğiyle ilgili esas itibariyle tartışmaya neden olan iki konu bulunmaktadır. Bunlardan birisi yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilebilmesinin hakkaniyete uygun olmadığı, nafakanın amacıyla bağdaşmadığı ve süresiz olarak talep edilebilmesinin kaldırılması gerektiği; diğeri ise yoksulluk nafakasının belirlenmesinde süre hususunda hâkimin takdir yetkisinin olup olmadığıdır.

743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi İsviçre’den iktibas edilirken, 1912 Sayılı İsviçre Medeni Kanunu’ndan bulunmayan bir yıllık süre şartı hükme eklenmiştir. Daha sonra 1988 tarihli değişiklikle süre sınırı eleştirilmiş ve

gerekmıştır. (HUMK.md. 438/7).”, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (s.e.t. 11.05.2022).

⁴⁰ Gençcan, s. 528.

kaldırılmıştır⁴¹. Bunun sebebi mehzaz kanunda bu sürenin bulunmayışı, süre sınırının, nafakanın amacıyla bağdaşmadığının ifade edilmesidir. Bu bağlamda süresizlik unsurunun yoksulluk nafakasının amacıyla bağdaşıp bağdaşmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

2- Yoksulluk Nafakasının Amacı ile Süresizlik Unsurunun Değerlendirilmesi

Yoksulluk nafakasının amacı, sosyal ve ahlaki düşüncelerle boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olan eşin korunması için ona yardımda bulunmak olarak ifade edilmektedir.⁴² Yoksulluk nafakası, boşandıktan sonra dayanışma ve yardımlaşmayı yükümlülük olarak değerlendirmekte ve bunu temel almaktadır.⁴³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu yoksulluk nafakasının özündeki dayanışma yardımlaşmayı bir yükümlülük olarak değerlendirmektedir.⁴⁴

Kanaatimizce yoksulluk nafakasının amacı, boşanma sonucu yoksulluğa düşen eşi yoksulluktan kurtarmak olmamalıdır. Zira TMK m. 175'te "geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında" denilerek, diğer taraftan talep edilecek olan nafakanın niteliğinin, yoksulluğa düşecek olan eşi yoksulluktan kurtarmayı amaçlayacak şekilde değil, onun geçimine katkı sağlayacak şekilde olması gerektiği öngörülmektedir. Boşanan kişilerden birinin diğerini yoksulluktan kurtarmak yükümlülüğü altında bulunması kanaatimizce evlilik kurumunun temel mantığına ve hayatın olağan akışına uygun olmadığı gibi ekonomik anlamda da çoğu zaman mümkün değildir. YHGK'nun E: 1998/656, K: 1998/688, 07.10.1998 tarihli kararına göre "Yoksulluk: Yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi, bireyin maddi varlığını geliştirmesi için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmamasını" ifade eder. Bu tanım çerçevesinde kişiyi yoksulluktan kurtarmak için evlilik birliğinin devam ediyormuşçasına bir yükümlülük altına girilmiş olması gerekir.

⁴¹ Bkz. I, A ve B.

⁴² Alper Uyumaz, "Legal Alimony Liabilities Against Poverty, Implementation Problems and the Solution Proposals Under Turkish Law", Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi, C. 2, S. 1, 2023, s. 54, 55; Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, Aile Hukuku, 22. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2020, s. 302; Mecit Demir, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2018, s. 40; Baran Celep, s. 99; Bozovalı, s. 67; Oğuzman/ Dural, s. 147.

⁴³ Dila Okyar Karaosmanoğlu, "Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, 2016, s. 422; Bozdağ, s. 73; Kocabaş, s. 360; Kulaklı, s. 241; Medar, s. 36; Özşenol, s. 16; Serin Of, s. 75.

⁴⁴ Yargıtay HGK, E: 2018/1033, K: 2020/103, T: 06.02.2020, "Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, sosyal ve ahlâki düşünceler yer almaktadır.", www.lexpera.com.tr, (s.e.t. 15.04.2024).

Yoksulluk nafakasının amacı belirlenirken esas olarak clean break ilkesi ve kısmen evlilik sonrası dayanışma ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Daha önce ifade edildiği üzere evlilik sonrası dayanışma ilkesi, evlilik birliği sona ermesine rağmen evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin kısmen devam ettirilmesi olarak ifade edilmektedir. Bunun temelinde her bir eşin diğer eşe ve evlilik birliğinin devam edeceğine olan güveninin korunması olduğu söylenmektedir.⁴⁵ Clean break ilkesi ise boşandıktan sonra tarafların en kısa sürede kendi geçimlerini sağlayabilmelerini amaçlamaktadır. Yoksulluk nafakasının süresi bakımından bu ilkeleri şu şekilde somutlaştırmak mümkündür: Evlilik sonrası dayanışma ilkesi çerçevesinde tarafların boşanma sonrasında birbirine destek olması bu sebeple yoksulluk nafakasının varlığı bir gerekliliktir. Fakat clean break ilkesi gereği bu nafakanın yoksulluğa düşecek tarafın kendi geçimini sağlamasına yardımcı olacak, kendi geçimini sağlayıncaya dek belirli ve makul olmasını gerektirmektedir.

Sonuç olarak kanaatimizce yoksulluk nafakasının amacının, boşanma sonrasında tarafların birbirine sınırlı olarak destek olması, boşanmanın meydana getirdiği kötü etkinin ortadan kaldırılması amacıyla diğer tarafa katkı sunarak geçici bir süre yardımda bulunması olduğu söylenebilir. Bu anlamda yoksulluk nafakasının süresiz olmasının, yoksulluk nafakasının amacıyla bağdaşmayacağını ifade etmek mümkündür. Zira kanaatimizce birbirleriyle bir hayat düzeni kuramayan, birbirleriyle uyum sağlayamayan tarafların belirli olmayan bir süreyle bağlantı halinde olması, taraflara ve toplumsal düzene zarar verebilmektedir. Boşandıktan sonra taraflardan birbirine, özellikle erkeğin kadına, karşı işlediği suçlar bakımından da süresiz nafakanın etkisinin bulunduğu da düşünülmektedir. Zira tarafların birbirinden kopamaması, maddi bir bağlantı içinde olması, süresiz olarak nafaka ödeyen tarafın bir belirsizlik içinde olması, birtakım şüphe ve kuruntulara kapılmasına sebep olabilmektedir. Nafaka ödeyen tarafın nafaka alan tarafı takip etmesi fiilen ve hukuken mümkün olmadığından, ödenen nafakanın nafakayı sona erdirecek bir hayat tarzı içinde kullanılması fikrinin kişiyi şiddete yöneltmesi olasıdır. Nafakanın amacı, süresi ve süresiz olması gerektiği gibi hususlar değerlendirilirken, boşanma sonrası süreci daha medeni geçiren toplumlardaki düzenlemelerle doğrudan kıyas yapılmamalıdır. Boşanma sonrası şiddet gibi durumların sık sık yaşandığı toplumumuzda nafakanın süresiz olması talebi, tarafların özellikle kadının güvenliği bağlamında da değerlendirilmelidir.

D- TALEPTE SÜREYE İLİŞKİN İBARE BULUNMAMASI

Yoksulluk nafakası talebinde nafakanın süresine ilişkin bir talep olmaması durumunda ne kadar süreyle nafakaya hükmedilmesi gerektiği değerlendirilmelidir. Böyle bir durumda yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talebinde bulunulması gerekmektedir. Zira

⁴⁵ Kocabaş, s. 360.

talep bulunmadığı sürece re'sen yoksulluk nafakasına hükmedilmesi söz konusu değildir.⁴⁶

Nafaka talep edilmiş ancak bunun hangi nafaka olduğu belirtilmemişse hâkim kendiliğinden yoksulluk nafakasına hükmedemez. Yoksulluk nafakası talep edilmiş ancak miktarı belli değilse hâkim bu durumda kendisi bir miktara karar veremez.⁴⁷ Nitekim HMK m. 25'e göre "Hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakiaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz." Fakat bu durumlarda hâkimin mevcut belirsizlikleri gidermesi gerekmektedir. HMK m. 31'e göre "Hâkim, uyumsuzluğun aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda, maddi veya hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususla hakkında, taraflara açıklama yaptırabilir; soru sorabilir; delil gösterilmesini isteyebilir." Kanaatimizce hâkim bu iki hüküm çerçevesinde, nafakanın türünün belirlenmesi ve miktarının tespiti amacıyla taraflara soru sorabilir, onlardan açıklama isteyebilir. Fakat HMK m. 25'in sınırlarını aşmaması da gerekmektedir.

Gençcan'a göre yoksulluk nafakası istenirken nafakanın ne kadar süre için talep edildiği belirtilmemişse hâkim nafakaya süresiz olarak hükmetmek zorundadır.⁴⁸ Kanaatimizce nafakanın türü ve miktarında belirsizlik olduğunda nasıl hareket edilmekteyse, süresinde de aynı şekilde hareket edilmesi gerekir. Yoksulluk nafakası talep edilmiş fakat bunun süresine ilişkin herhangi bir talep bulunmuyorsa, hâkim nafaka talep eden taraftan nafakayı hangi süre ile talep ettiği konusunda açıklama yapmasını istemelidir. Daha sonra bu açıklama çerçevesinde yoksulluk nafakasına ilişkin değerlendirmesini yapmalıdır. Zira nafakanın süreli olarak talep edilmesi taraflara tanınan bir imkandır. Daha önce ifade edildiği üzere talepte süre belirtilmediği için süresiz nafakaya hükmedilmesinin zorunlu kabul edilmesi, süreli olarak nafaka talep edilememesi anlamına gelmektedir.

IV- YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİNİN BELİRLENMESİNDE HÂKİMİN TAKDİR YETKİSİ

Yoksulluk nafakası konusunda önemli tartışmalardan biri de yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde hâkimin takdir yetkisinin olup olmadığıdır. Aslında bu sorun yoksulluk nafakasının süresizliğine ilişkin tartışmadan belki daha önemli bir sorundur. Zira düzenleme yapıldığı sırada hâkime açıkça takdir yetkisi tanınmış olsaydı, hâkimin durumun gereklerini gözeterek uygun süreyle nafaka takdirinde yetkili olacağını ve süresiz nafakanın sorun teşkil etmeyebileceğini söyleyebilirdik. Fakat halihazırda TMK m. 175 uyarınca yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde hâkimin takdir yetkisinin olup olmadığı ve olması gerekip gerekmediği değerlendirilmelidir. Bunun için öncelikle kısaca hangi hallerde hakime takdir yetkisi verildiğinden bahsetmek uygun olacaktır.

⁴⁶ Tutumlu, s. 1290.

⁴⁷ Tutumlu, s. 1290.

⁴⁸ Gençcan, s. 528.

Türk Medeni Kanunu m. 4'e göre "*Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir.*" Buna göre hâkimin takdir yetkisinin olduğu durumları üç başlıkta incelemek mümkündür. Birincisi kanun koyucu hâkime açıkça takdir yetkisi tanımış olabilir. İkinci olarak açıkça takdir yetkisi verilmemekle beraber, "*uygun miktar*", "*haklı sebepler*", "*uygun zaman*", "*somut olayın şartları*" gibi bazı kavramlar kullanılmış olabilir.⁴⁹ Bu durumda hâkim takdir yetkisini kullanarak karar vermektedir. Son olarak kanun koyucunun hükmü düzenleyiş şeklinden hâkime takdir yetkisi vermek istediğini anlamak mümkün olabilir. Örneğin hükümde "*hâkim, ...yapabilir, ...edebilir, ...verebilir.*" gibi ifadeler kanun koyucunun hâkime takdir yetkisi vermek istediğini anlamamızı sağlamaktadır.⁵⁰

Türk Medeni Kanununun m. 175'in lafzına bakıldığı zaman yukarıda ifade edilen, hâkime takdir yetkisi tanındığı hallerden birinin olmadığını söylemek mümkündür. Zira hâkime açıkça takdir yetkisi tanındığına ilişkin bir düzenleme değildir. Takdir yetkisi kavramı olmamakla birlikte o anlama gelebilecek, "*uygun miktar*", "*haklı sebepler*", "*uygun zaman*", "*somut olayın şartları*" gibi kavramlar da düzenlemede bulunmamaktadır. Takdir yetkisi tanınması hususunda bu iki husus hükümde bulunmamaktadır. Hükmün "*isteyebilir*" şeklinde bitmesinden dolayı, yukarıda ifade edilen takdir yetkisinin tanındığı üçüncü durumun gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek gerekir. "*İsteyebilir*" ifadesinin kullanılış biçiminden hakime takdir yetkisi verilmek istendiği doğrudan anlaşılmamaktadır. Zira hükümde taraflara hitaben "*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*" denilerek yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edileceğine ilişkin bir imkân oluşturulmuştur. Bunun aksine 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 144'ün lafzına bakıldığı zaman "*...bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir.*" denilerek hâkime hitap edildiği görülmektedir. Bu çerçevede "*isteyebilir*" ifadesinin takdir yetkisi tanımak anlamına gelmediğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte kanaatimizce hükümde, süresiz olarak nafaka ödemesine karar verilebilir, gibi bir ifade kullanılmış olsaydı burada kanun koyucunun takdir yetkisi tanınmak istediğini söyleyebilirdik. Dolayısıyla hüküm "*(1) Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında nafaka isteyebilir. (2) Hâkim durumun gerektiği hallerde süresiz olarak nafakaya hükmedebilir.*" şeklinde düzenlenmiş olsaydı şu anki haline göre daha isabetli olacağı söylenebilir.

Yargıtay'a göre yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde hâkimin takdir yetkisi bulunmamaktadır.⁵¹ Yargıtay yoksulluk nafakasının

⁴⁹ Kemal Oğuzman/ Nami Barlas, Medeni Hukuk, 27. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 88.

⁵⁰ Oğuzman/ Barlas, s. 88.

⁵¹ Yargıtay 2. HD, E: 2016/8859, K: 2017/14407, T: 12.12.2017, "Davacı-karşı davalı kadın yararına aylık irat şeklinde yoksulluk nafakası takdir edilmiş, bu şekilde hükmedilen yoksulluk nafakası iki yılla sınırlandırılmıştır. Mahkeme sınırlandırmanın gerekçesi olarak da, tarafların evlilik süresi, çocuklarının olmayışı bir daha birbirlerini görececek pozisyonlarının bulunmaması, kısa süren bu ikinci

süresiz olarak öngörüldüğünü, açıkça talep edilmediği sürece yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılmasının mümkün olmadığını, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli süreyle sınırlandırmanın mümkün olmadığını ifade etmektedir. Öğretide bu görüşte⁵² olanlar olduğu gibi, nafakanın süresiz olarak talep edilmesi halinde süreli olarak nafakaya hükmedilebileceği görüşünde⁵³ olanlar da mevcuttur.

İsviçre Hukuku'nda yoksulluk nafakasının miktarı ve süresinin belirlenmesi konusunda hâkime açıkça takdir yetkisi tanınmaktadır. ZGB Art. 125/2'ye göre “*Bir katkının yapılıp yapılmayacağına ve mümkünse ne miktarda ve ne süreyle yapılacağına...*” denilerek hâkimin süre konusunda takdir yetkisinin olduğu ifade edilmektedir. Bu çerçevede yapılması gereken, tıpkı İsviçre hukukunda olduğu gibi, TMK m. 175'te hâkime açıkça takdir yetkisi tanınmaktadır.

V- TMK MADDE 175'İN SÜRE BAKIMINDAN YORUMLANMASI

“*Süresiz olarak*” ifadesinin tartışmalara bu kadar konu olması bu ifadenin tam olarak anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Zira kanun koyucunun bu ifadeyle yoksulluk nafakasının ancak süresiz olarak talep edilebileceğini mi, nafaka talep edenin yoksulluk nafakası talebini süreyle sınırlandırmaması konusunda bir imkân mı tanıdığı açık değildir. Bu çerçevede ifadenin ve hükmün yoruma muhtaç olduğunu söylemek

evlilik sebebiyle süresiz yoksulluk nafakasına karar vermenin Türk Medeni Kanununun 4. maddesine aykırı olacağı, 175. maddesinde süresiz yoksulluk nafakası istenebileceğinin belirtildiği ancak istenir hükmü bulunmadığı, arada çocukları olan uzun süreli evliliklerde bu hükmün uygulanması ve nafakanın süresiz olması mümkün görünmekte ise de boşandıktan sonra birbirlerini görmeyecek iki kişi arasında süresiz nafakaya karar verilmesinin adil olmayacağını göstermiştir. Yasa, yoksulluk nafakasını belirli bir süreyle sınırlandırmamış, bu nafakanın süresiz olarak istenebileceğini öngörmüştür. Amaç, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek eşin, diğer eş tarafından koşulları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu bakımdan nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe, yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması yasada bulunmayan bir unsurunu yasaya dahil etmek anlamına gelir. Kanunun, hâkime takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hakkaniyete göre karar verir (... m.4). Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hâkime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın süresiz olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur. Öyleyse, aylık irat şeklinde takdir edilen yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.”, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (s.e.t. 13.05.2022).

⁵² Demir, Süresizlik, s. 239; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 159; Gençcan, s. 528; Öcal, s. 131; Özşenol, s. 160.

⁵³ Mehmet Hamzaçebi, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. (3-4), 2002, s. 35; Akbulut, s. 53; Kartal, s. 80; Kulaklı, s. 254; Yağcı, s. 338.

mümkündür. Nitekim bu ifadenin emredici bir nitelik taşıdığı anlamı çıkarılacak olursa, HMK m. 26'nın da uygulanabilmesi söz konusu olmayacaktır. Aksine emredici olmadığı yorumunun yapılması durumunda, hakime takdir yetkisi tanınmış olduğu sonucu çıkarılabilecek ve süresiz nafaka talebi karşısında süreli nafakaya hükmedilebilecektir.

Türk Medeni Kanunu m. 1'de "*Kanun sözüyle ve özülle değindiği bütün konularda uygulanır.*" denilmektedir. Bu anlamda hükmün yalnızca lafzına bakarak uygulamak her zaman mümkün olmayabilir. Bu sebeple kanun koyucu hükmün sözüyle ve özülle birlikte uygulanacağını ifade etmektedir. Hükmün yorumlanması ve uygulanması hususunda çeşitli metotlar ve dikkate alınacak hususlar bulunmaktadır. Buna göre hâkimin hükmü yorumlarken kullanabileceği yorum metotlarını lafzi yorum, tarihi yorum, gai/amaçsal yorum, sistematik yorum ve serbest yorum olarak saymak mümkündür.⁵⁴

Lafzi yorumda kelimelerin sözlük anlamı, cümle içindeki yeri, cümlelerin düzenleniş biçimi gibi hususları esas alan bir yorum metodudur. Tarihi yorum, kanun koyucunun hükmü koyarken ulaşmak istediği amaç, güttüğü gayenin ne olduğunu tespit etmeye çalışan yorum metodudur. Amaçsal yorum ise kanun koyucunun hükmü koyarkenki amacının dönemin şartları içerisinde değerlendirilerek tespit edilmesini sağlamaya çalışan yorum metodudur. Sistematik yorum düzenlemenin içinde bulunduğu kanunda düzenlendiği bölüm ve yere bakılarak, diğer hükümlerle olan sistematığı değerlendirilerek yapılan yorumdur. Serbest yorum ise hâkimin yorum yaparken hükmün metnine aykırı bir sonuç bulmasına dahi imkân veren, hâkimin metinle bağlı olmadığı yorum metodudur.⁵⁵

Hükmün yorumu yapılırken öncelikle lafzına bakılması gerekmektedir. Bu anlamda hüküm öncelikle lafzi olarak yorumlanmalı ve buna göre uygulanmalıdır. Lafzi olarak bakıldığında bir sonuca ulaşmak tam anlamıyla mümkün olmamaktaysa bu kez hükmün ruhunun/özünün araştırılması ve tespit edilecek ruhun hükmün lafzıyla açıkça çatışmaması gerekmektedir.

Türk Medeni Kanunu m. 175'in "*süresiz olarak*" ifadesinin yorumlanmasına lafzi olarak bakıldığında kanun koyucunun neyi kastettiği tam anlamıyla anlaşılammaktadır. Sistematik yorum da bu ifadenin anlamının tespitiyle alakalı olarak bize bir şey sunmamaktadır. Hem tarihi yorum hem de amaçsal yorum bize ifadenin yorumuyla alakalı olarak yol göstermektedir. Tarihi ve amaçsal yorumla kanun koyucunun yoksulluk nafakasına süre sınırı getirirken güttüğü amaç tespit edilmelidir. Hem dönemin şartları dikkate alınmalı hem de süre sınırının kaldırılmasının ve nafakanın süresiz olarak talep edilebilme imkanının neden getirildiği tespit edilmelidir. Süre sınırının kaldırıldığı ve süresiz talep imkanının getirildiği 1988 tarihi ile günümüz arasında, ülkenin refahı, kadınların eğitim

⁵⁴ Oğuzman/ Barlas, s. 63-65.

⁵⁵ Jale Akipek/ Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Birinci Cilt, 16. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 116 vd.; Oğuzman/ Barlas, s. 63-65.

olanakları, meslek edinmeleri, istihdam olanakları gibi hususlarda gerçekleşen değişimler yorum yapılırken göz önünde bulundurulmalıdır. Zira hükmün değiştirildiği tarihteki koşullar sebebiyle süre sınırının bulunması birtakım sorunlar ortaya çıkarmış olduğu kabul edilse bile bugün bu koşulların değişmesi karşısında ya hükmün tekrar değiştirilmesi ya da yorum yoluyla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yorum metotlarına ilave olarak, hükmün yorumlanmasında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar da söz konusudur. Hüküm yorumlanırken kanunun sistemi, kanunun hazırlık çalışmaları, hükmün amacı (ratio legis), yorumun yapıldığı zamandaki koşullar ve ihtiyaçlar göz önünde tutulmalıdır. Bu çerçevede “*süresiz olarak*” ifadesinin yorumu yapılmalıdır. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin ilk halinde yoksulluk nafakasına bir yıllık süre için hükmedilebilmektedir. Fakat daha sonra bu sınırlandırmanın yoksulluk nafakasının amacıyla bağdaşmadığı, mehz kanunda bu sınırın bulunmadığı gibi eleştirilerle süre sınırının kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir. Eleştiriler sonucu hüküm değiştirilmiştir. Buna göre kanun koyucu süre sınırını kaldırmak ve “*süresiz olarak*” ifadesini hükme koymakla, artık süre sınırının kaldırıldığını ve yoksulluk nafakasının bir süre sınırı olmaksızın talep edilebileceğini ifade etmektedir. “*Süresiz olarak*” ifadesinin getirilmesinin amacını (ratio legisini) bu şekilde yorumlamak, kanun koyucunun emredici olarak yoksulluk nafakasını süresiz hale getirdiği şeklindeki yorumdan daha yerindedir. Kanaatimizce tarihsel ve amaçsal yorum metotları çerçevesinde, ifadenin amacı, yorumun yapıldığı zamandaki koşullar ve ihtiyaçlar bağlamında kanun koyucunun amacının yoksulluk nafakasının yalnızca süresiz olarak talep edilebilmesine yönelik bir düzenleme yapmak istediğini çıkarılamamaktadır.

Sonuç olarak “*süresiz olarak*” ifadesinin yorumuyla birlikte, bunun anlamının nafakanın süresiz olması değil, taraflara süre sınırı olmaksızın talep edilebilme imkânı sağlanmasıdır. Bu bakımdan kanaatimizce HMK m. 26’nın işletilerek hâkimin, süresiz olarak talep edilmiş bir yoksulluk nafakası talebi karşısında süreli nafakaya, süreli olarak talep edilen yoksulluk nafakası talebi karşısında ise daha az süreyle nafakaya hükmetmesinin mümkün olduğunu söylemek mümkündür.

VI- YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilebilmesi uzun süredir gündemi meşgul eden bir tartışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksulluk nafakasının süresizlik unsurunun kaldırılması ve daha makul bir düzenleme yapılmasının yerinde olacağı ifade edilebilir.

Öğretide yoksulluk nafakasının süresizlik unsurunun kaldırılmasına ilişkin çeşitli öneriler bulunmaktadır:

Demir’e göre “*Ortadaki sorunun çözümü, yoksulluk nafakasının belli bir süreye bağlanması ve hâkime sürenin miktarını belirleme açısından takdir yetkisi verilmesi ile ortadan kalkacaktır.*”⁵⁶

⁵⁶ Demir, Yoksulluk, s. 66.

Oktay Özdemir'e göre "Nafaka miktarının ve nafaka ödenme süresinin belirlenmesi ile ilgili olarak hakkaniyeti gerçekleştirecek birtakım kriterlere ihtiyaç olduğu ve bu kriterlerin kanunla getirilmesinin farklı yorumlar yapılarak uygulama farklılıklarının giderilmesine hizmet edeceği kanısındayım. Özellikle evliliğin süresi, evlilikteki görev dağılımı, yaş, sağlık durumu gibi nafaka alma hakkını objektif kriterler ile evlilikte gösterilen fedakârlıklara bağlanması adaletli bir dağılımdır."⁵⁷

Ruhi'ye göre "Boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre hâkimin takdirine bağlı olarak ve tarafların evli olarak kaldıkları süre dikkate alınarak bir yıldan üç yıla kadar bir süre ile sınırlandırılması uygun olacaktır."⁵⁸

Yağcı'ya göre "Şayet yapılacak kanun değişikliği ile ayrıca bir de üst süre getirilmek isteniyorsa; bu durumda, örneğin evlilik süresi, eşlerin yaşı, çocukların sayısı ve bakım yükümlülüğünün süresi vs. gibi birden fazla kriterin dikkate alınarak belirlendiği bir sistem ihdas edilmeli ve temel kriterleri dikkate alan birden fazla üst süre söz konusu olmalıdır. Mesela 5 yıldan kısa süren evliliklerde nafaka süresi üst sınırın evlilik süresi kadar olacağı; 5 yıldan uzun süren evliliklerde nafaka üst süresinin 12 yıl olacağı; 16 yaşından küçük müşterek çocuğun bulunması ve nafaka alacaklısı tarafından bakımının üstlenilmiş olması halinde her durumda nafaka üst süresinin 12 yıl olacağı şeklinde bir hüküm ihdas edilebilir."⁵⁹

Yıldırım'a göre "Kanaatimizce yoksulluk nafakasının, makul bir süre ile sınırlandırılması yerinde olur... Somut olayda nafaka süresinin ne kadar olacağını, kanun koyucunun belirleyeceği azami süreyi geçmemek üzer, hâkimin takdir etmesi gerekir."⁶⁰

Kanaatimizce yoksulluk nafakasına bir süre sınırı getirilmesi söz konusu olabilir. Fakat bu süre sınırı hükümde belirtilecek olan sabit bir sınır olmamalıdır. Aksi takdirde uzun süreli evlilikten sonra boşanan ve yoksulluğa düşen tarafın geçimini nasıl sağlayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle birkaç yılla sınırlandırılmış olan yoksulluk nafakasının her duruma uygun olmayacağı ve yoksulluk nafakasıyla alakalı tartışmaları sona erdirmeyeceğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Yoksulluk nafakasının süresinin nisbî olarak sınırlandırılmalıdır. Bu sınırın bulunması için, bilimsel olarak belirlenecek bir oranın evlilik süresine uygulanması sonucu bulunması gerektiği ifade edilebilir. Söz konusu oranın evlilik süresine uygulanmasıyla bulunacak süre bir üst niteliğinde olmalıdır.

Belirlenecek üst sınırla birlikte hâkime takdir yetkisi de muhakkak tanınmalıdır. Tıpkı İsviçre Medeni Kanunu'nda olduğu gibi, hâkim yapacağı araştırma sonucu, çocuk olup olmamasına, kişilerin eğitim durumuna, meslek edinebilme ve çalışabilme potansiyellerine vb. tarafların ve somut olayın özelliklerine göre söz konusu üst sınırı aşmamak kaydıyla bir nafakaya hükmetmelidir. Bu halde hâkimin durumun gereğine göre talepten daha az bir nafakaya hükmetmesi söz konusu olabilecektir. Hâkimin bağlı

⁵⁷ Saibe Oktay Özdemir, "Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı", C. 35, S. 1, 2015, Public and Private International Law Bulletin, s. 43.

⁵⁸ Ruhi, s. 46.

⁵⁹ Yağcı, s. 348.

⁶⁰ Yıldırım, s. 83.

olduğu üst sınır evlilik süresi olarak da belirlenebilir. Fakat her nasılsa nafaka için bir üst sınır belirlenmesinin uygun olduğu düşünülmektedir.

Yoksulluk nafakasının süre sorunu çok karmaşık bir sorun olduğu ve sorunun temelinde çeşitli unsurlar bulunduğu için çözümü de oldukça zordur. Yalnızca süre ile ilgili yapılacak değişiklikler hiçbir zaman kamuoyunu tatmin etmeyecektir. Süre tekrar sınırlandırıldığı takdirde mağduriyetlerin doğması kaçınılmazdır. Örneğin 50 yaşında boşanan ev hanımı bir kadının bir yıllık nafaka ile hayat düzenini tekrar oluşturması için kadına bir destek sağlamış olmaz. Aksi bir örnekte de 50 yaşında boşanmış olan tarafların 90 yaşına kadar yaşadığı bir durumda erkeğin 40 yıl nafaka ödemesi düşünülemez. Dolayısıyla yoksulluk nafakasına ilişkin sorunların çözülmesi için bazı ekonomik sorunların çözülmesi, sosyal devlet ilkesinin ve denetim mekanizmalarının gelişmesi, istihdam gibi kısa vadede çözülmesi güç olan sorunların halledilmesi gerekir. Fakat çalışmanın konusunu aşacağından bu hususlar değerlendirilmemiştir.

SONUÇ

Çalışmada yoksulluk nafakasının süresine ilişkin olarak çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Kamuoyunu uzun bir süreden beri meşgul eden “*süresiz nafaka*” konusuna ilişkin problemler tespit edilmeye çalışılarak bu problemlerle ilgili değerlendirmeler ve çözüm önerileri ifade edilmiştir.

Boşanma sebebiyle taraflardan biri yoksulluğa düştüğü takdirde ona nafaka verilerek, onun geçimine yardım etmek amaçlanmaktadır. Yoksulluk nafakası, evlilik birliğinin taraflara yüklemiş olduğu dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünü, boşanmadan sonra da kısmen devam ettirilmesi gerektiğine ilişkin düşüncenin bir sonucudur. Halbuki yoksulluk nafakasının yoksulluğa düşen tarafı yoksulluktan kurtarmak, onun geçimini sağlamak gibi bir amacı olmamalıdır. Evlilik birliği içinde taraflara yüklenen dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğü, karı koca ilişkisi içinde olmanın doğal bir sonucudur. Bu ilişki sona ermesine rağmen, söz konusu yükümlülüklerin devam ettirilmesine ilişkin düşünce doğru değildir. Tarafların boşandıktan sonra birbirlerine yardım etmelerine ilişkin bir fikir kabul edilse bile bu yardım diğer tarafın yoksulluğunu ortadan kaldırmayı amaçlayacak bir nitelikte olmamalıdır.

Yoksulluk nafakasının “*süresiz*” olduğunun kabulü nafakanın süresi bakımından bir emrediciliğin kabul edilmesini de beraberinde getirmektedir. Aksi takdirde yoksulluk nafakası süresizdir, demenin pratik bir anlamı kalmamaktadır. Kanaatimizce TMK m. 175 “*süresiz olarak nafaka isteyebilir*” ifadesiyle süresiz nafakayı emredici bir şekilde düzenlememektedir. Bu düzenlemeyle taraflara nafakanın süresiz olarak talep edilebileceğine ilişkin bir imkân tanınmak istenmiştir. Yoksa bununla süresiz talep edilen nafaka karşısında hâkimin muhakkak süresiz nafakaya hükmetmesi gerektiğine ilişkin bir düzenleme yapılmak istenmiş değildir.

“*Süresiz olarak*” ifadesinin emredici olduğu kabul edilirse, nafakanın süreli olarak talep edilemeyeceğinin de kabul edilmesi gerekmektedir. Kanaatimizce yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilebileceği gibi süreli olarak da talep edilebilir. Buna bağlı olarak süreli olarak talep edilen yoksulluk nafakasından daha az süreyle karar verilmesi de mümkün

olmalıdır. Aynı şekilde süresiz olarak talep edilen yoksulluk nafakasında da süreli olarak nafakaya hükmedilebilmelidir.

Çalışmada yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde hakimin takdir yetkisinin olup olmadığı değerlendirilmiştir. TMK m. 175'in lafzına bakıldığında TMK m. 4'te ifade edilen, hâkime takdir yetkisi tanındığını doğrudan çıkarmak mümkün değildir. Zira hâkime açıkça takdir yetkisi tanındığına ilişkin bir düzenleme değildir. Takdir yetkisi kavramı olmamakla birlikte o anlama gelebilecek başka bir kavram da bulunmamaktadır. Düzenleniş biçiminden de takdir yetkisi verilmesi istendiği anlaşılmamaktadır.

“Süresiz olarak” ifadesinin tartışmalara bu kadar konu olması bu ifadenin tam olarak anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Zira ifadenin emredici olup olmadığı, hakime takdir yetkisi tanınıp tanınmadığı doğrudan anlaşılabilir. Bu sebeple öncelikle ifadenin yorumu yapıp daha sonra değerlendirilmesi gerekmektedir. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin ilk halinde yoksulluk nafakasına bir yıllık süre için hükmedilebilmekteydi. Fakat daha sonra bu sınırlandırmanın yoksulluk nafakasının amacıyla bağdaşmadığı, mehzaz kanunda bu sınırın bulunmadığı gibi eleştirilerle süre sınırının kaldırılması gerektiği ifade edilmekteydi. Bu eleştirileri göz önünde bulunduran kanun koyucu 1988 tarihinde hükmü değiştirmiştir. Buna göre kanun koyucu süre sınırını kaldırmak ve “süresiz olarak” ifadesini hükme koymakla, artık süre sınırının kaldırıldığını ve yoksulluk nafakasının bir süre sınırı olmaksızın talep edilebileceğini ifade etmektedir. Sonuç olarak “süresiz olarak” ifadesinin getirilme sebebi yoksulluk nafakasının emredici biçimde süresiz olmasını sağlamak değildir; nafakanın süreyle sınırlı olmaksızın talep edilebilmesine imkân tanımaktır. Bu bakımdan kanaatimizce yapılacak yorum sonrasında, hükmün emredici olmadığı, hâkimin takdir yetkisinin bulunduğu, HMK m. 26'nın işletilerek hâkimin, süresiz olarak talep edilmiş bir yoksulluk nafakası talebi karşısında süreli nafakaya, süreli olarak talep edilen yoksulluk nafakası talebi karşısında ise daha az süreyle nafakaya hükmetmesinin mümkün olduğunu söylemek mümkündür.

Kanaatimizce öncelikle TMK m. 175'te açıkça hâkime takdir yetkisi tanınmalıdır. Bununla beraber yoksulluk nafakasına bir süre sınırı getirilmelidir. Fakat süre sınırı sabit değil nisbi bir sınır olmalıdır. Süre sınırının getirilmesi bazı sakıncaları beraberinde getirebilir. Fakat kanunun bu haliyle yalnızca hakime takdir yetkisi getirmek Yargıtay uygulamasının ve hakimlerin meseleye bakış açısını ve alışkanlıklarını değiştirmesinin zor olabileceği gerekçesiyle bir sınırın getirilmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut M B, “Türk Medeni Kanunu Kapsamında Yoksulluk Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Antalya, 2021.
- Akıntürk T, Aile Hukuku, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.
- Akıntürk T/ Ateş, D, Aile Hukuku, 22. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Akipek J/ Akıntürk, T/ Ateş, D, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Birinci Cilt, 16. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Arbek Ö, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 54, S. 1, 2005, ss. 115-163.
- Arkan S A, “Yoksulluk Nafakası”, C. 65, S. 1, 2007, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, ss. 287-302.
- Arsebük E, Medeni Hukuk Cilt II, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1940.
- Baran C E, “Boşanma Davasının Sonuçları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Bilim Dalı, İstanbul, 2015.
- Bonin D, “Nachehelicher Unterhalt des Ehegatten und der Kinder Sicherung der Unterhaltsbeiträge”, <http://www.duribonin.ch/gewusst-wie/>, N. 15, s. 1-5.
- Bozdağ G G, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, 1. Baskı Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.
- Bozovalı H, Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, 1. Baskı, Kazancı Matbaacılık, İstanbul, 1990.
- Buchler A/ Clausen S, “Die Eigenversorgungskapazität im Recht des nachehelichen Unterhalts: Theorie und Rechtsprechung”, S. 1, 2015, FamPra.ch, ss. 1-40.
- Bulut H, Yoksulluk Nafakasının Kusur, Süre ve Yoksulluk Kavramları Işığında Değerlendirilmesi, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- Çelikaş D, “Medeni Kanunda ve Medeni Kanun Öntasarısında Nafaka”, C. 15, Ocak 1989, Yargıtay Dergisi, ss. 650-703.
- Demir M, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2018, (Yoksulluk).
- Demir R, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 147, 2020, s. 221-249, (Süresizlik).
- Döndüren H, Aile İlmihali, Erkam Yayınları, İstanbul 2020.
- Dural M/ Öğüz T/ Gümüş M A, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 15. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020.
- Dural M/ Sarı S, Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, 14. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019.

Hamzaçebi M, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. (3-4), 2002, s. 23-48.

Hatemi H, Aile Hukuku, 8. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

Gelmez E, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2019.

Gençcan Ö U, Nafaka Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

Kartal N, “Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2019.

Kocabaş G, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, C. 19, S. 1, 2013, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, ss. 357-392.

Kulaklı E, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, C. 5, S. 2, 2018, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 237-268.

Medar A A, “Yargı Kararları Işığında Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ağustos, 2018.

Odabaşı B, “Yoksulluk Nafkasında Süre Sorunu”, C. 94, S. 2, İstanbul Barosu Dergisi, ss. 44-82.

Okyar K D, “Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, 2016, ss. 421-434.

Oğuzman K/ Barlas N, Medeni Hukuk, 27. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

Oğuzman K/ Dural M, Aile Hukuku, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.

Oktay Ö S, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, C. 35, S. 1, 2015, Public and Private International Law Bulletin, ss. 29-46.

Öcal M, Yoksulluk Nafkasının Süresi, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Özşenol Y D, “Yoksulluk Nafkasında Süre Sınırlaması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2021.

Öztan B, Aile Hukuku, 2. Baskı, Çağ Matbaası, Ankara, 1983.

Ruhi A C, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.

Schlüter W, BGB-Familienrecht, C.F. Müller, B. 14, Münster, 2012.

Schmidt R, Familienrecht, Verlag Rolf Schmidt, B. 1, Bremen, 2012.

Serin O E, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Konya, 2008.

Stehlin P, Das Personen- und Familienrecht des ZGB von 1912: Eine inhaltliche Untersuchung der Gesetzeskommentare des August Egger (1875–1954), Inauguraldissertation der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Bern, Bern, 2018.

Şahin M, “Türk–İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175–ZGB m. 125)”, C. 21, S. 3, 2017, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 75-108.

Tekinay S S, Türk Aile Hukuku, 3. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1978.

Tutumlu M A, Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku Cilt 2, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

Uyumaz A, “Legal Alimony Liabilities Against Poverty, Implementation Problems and the Solution Proposals Under Turkish Law”, Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi, C. 2, S. 1, 2023, ss. 51-66.

Uzun M, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Vedat Kitapçılık, 1. Baskı, İstanbul, 2013.

Vanlıoğlu H/ Kalender F/ Hiçdönmez A/ Yüksel E A, Fıkhî Meseleler Cilt 1, Yasin Yayınevi, İstanbul 2015.

Yağcı K, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu”, C. 76, S. 1, 2018, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, ss. 323-358.

Yıldırım A, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, C. 14, S. 157, 2016, Legal Hukuk Dergisi, ss. 59-89.